

С-56

СОВЕТСКИЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ
РЕСПУБЛИКАЛАРДЫҢ СОЮЗЫНЫҢ
(ТӨС ЗАКОНЫ)

КОНСТИТУЦИЯЗЫ

150.
БАСТЫРА ОРООНДОРДЫН ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БИРИКИЛЕГЕР!

Советский Социалистический
Республикалардын Союзынын
(Төс законы)

Конституциязы

СССР-дин Верховный Советинин I, II, III, VI, VII ле VIII-чи
сессияларында јөптөгөн кубулталар ла кожулталарлу

Горно-Алтайская Область
• БИБЛИОТЕКА •

ОЙРОТСКИЙ
ОБЛАСТЫНГ НАЦИОНАЛЬНЫЙ ИЗДАТЕЛЬСТВОЗЫ
1945 ЖЫЛ.

СОВЕТСКИЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДЫҢ СОЮЗЫНЫҢ (ТӨС ЗАКОНЫ) КОНСТИТУЦИЯЗЫ

І БАЖАЛЫК ЖОҢНЫҢ БҮДҮҰЗИ

1 статья. Советский Социалистический Республикалардын Союзы—ишмекчилердин ле крестьяндардын социалистический государствозы болуп јат.

2 статья. Помещиктердин ле капиталисттердин јанын чачып, пролетариаттын диктатуразын јуулап тургузып алганынан улам өзүп тыныган колкүчиле јаткандардын депутаттарынын Советтери СССР-дин политический төзөгөзи болуп јат.

3 статья. СССР-де бастыра јан городтын ла деревнеин колкүчиле јаткандарынын колында болуп, колкүчиле јаткандардын депутаттарынын Советтеринде турат.

4 статья. Хозяйствонын капиталистический бүдүүлү системазын јок эткен кийининде, производствонын јепселдерин ле средствозын алдынан ээленерин јок эткен кийининде, кижн кижинин күчин јиирин јок эткен кийининде тыныган социалистический бүдүүлү хозяйствонын системазы ла производствонын јепселдери ле средствозы социалистический собственность болгоны СССР-дин экономиказынын төзөгөзи болуп јат.

5 статья. СССР-де социалистический собственность, ол эмезе кебери государствонын бастыра албатынын јединген собственности болуп, ол эмезе кебери кооперативно-колхозный башка-башка колхозтордын једингени, кооперативтерге бириккендердин јединген собственности болуп јат.

6 статья. Јер, јерден казып алар јөөжөлөр, суулар, агаштар, заводтор, фабрикалар, шахталар, рудниктер, темир јолдын, суунын ла кейле јүрер транспорт, банктар, связьтын средстволоры, государствонын төзөгөн јуртхозяй-

ствонун жаан предприятиялары (совхозтор, машино-тракторный станциялар, ошондо ок городтордогы ла промышленностьту журттарда коммунальный предприятиялар ла жадар туралардын тос фондторы ончозы государствонун собственности болуп жат, окко сосло айтса бастыра албатынын жедингени.

7 статья. Колхозтордогы ла кооператив организацияларындагы жоннын предприятиялары олондын туру ле олу инвентарларыла кожо, колхозтордын ла кооператив организацияларынын иштеп алган продукциязы, жоннын постройккалары чылап ок колхозтордын ла кооператив организацияларынын жоннын социалистический собственности болуп жат.

Колхозтын кажыла ороккози, жоннын колхозный — хозяйствозынан алып турган тос кирелтеден окко, журтхозяйствонун артелинин уставы аайынча, усадьбазында алдынан бойы тузаланар элбек эмес јерлу болор учуры бар, ол участкасында алдынан бойынын собственности болуп турар болышту хозяйство, жадар тура, продукта алар мал, куш, журтхозяйствонун оок инвентарлу болор учуры бар.

8 статья. Колхозтордын тузаланып иштеп турган јер олонго толу, срок јогынан оккортип айтса, јажына бектелип жат.

9 статья. СССР-дин хозяйствозында тос кебер болуп турган хозяйствонун социалистический системазына коштой, алдынан јаткан крестьяндардын ла кустарлардын акту бойынын кучиле иштеп база окко кижинин кучин эксплуатировать этпес тозолголлу оок частный хозяйстволор тудары законло јетирилип жат.

10 статья. Граждандардын акту кучиле иштеп алган кирелтелерин ле чеберлеп алган јоожозин, јаткан туразын ла болышту айыл-јуртта хозяйствозын, айыл ичинде тудунар јепселдерин мензинерин ле эпту јадарынын табы кандый да немелерине алдынан бойы ээзи болорын, ого туней, граждандардын акту бойынын тудунар-кабынар немезин энчилерен табы чылап ок законло коруланып жат.

11 статья. Жоннын јоожозин коптодор керегинде, колкучиле јаткандардын јадынын ла культуразын кыйалта јок оро кодурер керегинде, социалистический государство кемнен де камааны јок болорын тыгыдар керегинде, онын коруланатан кучин тыгыдар керегинде, СССРдин хозяйство

јадыны госуларствонун албаты хозяйствозынын планыла аныланып, башкарылып јат.

12 статья. Труд СССР-де ишке чыдаар кажыла гражданинни кыйыш јоктон улуурканып бүдүрер кереги болуп, мындый ээжи аайынча бүдөр: „кем иштебей јат, ол курсак јибес“.

СССР-де социализмнин ээжизи бүдүп јат: кажыла кижиден онын чыдар күчинен көрө алар, кажыла кижиге — онын иштеген ижинен көрө берер“.

II БАЖАЛЫК ГОСУДАРСТВОНУҢ БҮДҮҮЗИ

13 статья. Советский Социалистический Республикалардын Союзы, түнөй тапту мындый Советский Социалистический Республикалардын бойлорынын күүниле бириккени аайынча тззөлгөн союзный госуларствозы болуп јат:

Российский Советский Федеративный Социалистический Республика,

Украинский Советский Социалистический Республика,
Белорусский Советский Социалистический Республика,
Азербайджанский Советский Социалистический Республика,

Грузинский Советский Социалистический Республика,
Армянский Советский Социалистический Республика,
Туркменский Советский Социалистический Республика,
Узбекский Советский Социалистический Республика,
Таджикский Советский Социалистический Республика,
Казахский Советский Социалистический Республика,
Киргизский Советский Социалистический Республика,
Карело-Финский Советский Социалистический Республика,
Молдавский Советский Социалистический Республика,
Литовский Советский Социалистический Республика,
Латвийский Советский Социалистический Республика,
Эстонский Советский Социалистический Республика.

14 статья. Советский Социалистический Республикалар Союзынын јаннын эн бийик органдарынын башкарууна ла госуларствоны башкараар органдарына кирип тургандары:

а) Союзтын телекей үстинде керектери ле колбулу представительство өскө госуларстволорло договор эдил, оны јөптөөри;

- б) јуу ла амыр-энчүнинг сурактары;
- в) СССР-дин составына јаныдан республикалар јуудып алары;
- г) СССР-дин Конституциязы јүрүмде канайда бүдүп турганын шиндеп, союзный республикалардын Конституциялары СССР-дин Конституциязына калиштире болорын јеткилдеери;
- д) Союзный республикалар ортозында границалардын өскөргөнин јөптөөри;
- е) јаныдан төзөлгөн крайлар ла областтарды база онойып ок союзный республикалар составында јаны автономный республикаларды јөптөөри;
- ж) СССР-дин коруланар керегин тургузары ла СССР-дин бастыра јуу јепселдү ийде-күчин башкарары;
- з) государственный монополиянын төзөлгөзи аайынча тыш јанындагы садуну башкарары;
- и) государство јеткири јок кору тургузары;
- к) СССР-де албаты хозяйствозынын планын тургузары;
- л) СССР-де бир болгон государственный бюджетти база онойып ок союзный, республиканский ле јербойынын бюджеттерин бүдүрерине келип турган налогтор ло кирелтелерди јөптөөри;
- м) банктарды, промышленный ла јуртхозяйственный учреждениелерди ле предприятиелерди, база онойып ок бастырасоюзта учурлу саду предприятиелерин башкарары;
- н) транспорт ло связьты башкарары;
- о) акча ла кредитный системаны башкарары;
- п) государственный страхование төзөөри;
- р) заемдер керегинде јөп тургузып, оны јетирери;
- с) јерди тузаланар төс айалгаларын, база онойып ок јерден казып алар јөөжөлөрди, агаштарды ла сууларды тузаланарын тургузары;
- т) үредүнин ле су-калык керегинин төс айалгаларын тургузары;
- у) албаты хозяйствозынын тоозын алар бир система тургузары;
- ф) труд керегинде закон береринин төзөлгөлөрин тургузары;
- х) суд тургузарын ла јаргы эдерин өткүрер керегинде закон беретени;
- ц) союзный гражданство керегинде закондор тургузары,

өскө орооннын улустарынын таптары керегинде закондор тургузары;

ч) амнистия керегинде бастырасоюзный акттар кепке базып чыгарары.

15 статья. Союзный Республикаларга берилген бұдүмчи СССР-дин Конституциязынын 14-чи статьясында айдылганы аайынча ла өйлөлгөн. Бу өйлөлгөндөрине киришпей турган керектерде кажыла союзный республика государственный жанды алдынан бойы баш билинип өткүрип жат. СССР союзный республикаларга бұдүмчилеп берилген тапты корулап жат.

16 статья. Кажыла Союзный республика республиканын анылузын шүүлтелеп көргөн база СССР-дин Конституциязына жеткилинче келиштире жазаган бойынын Конституциялу болуп жат.

17 статья. Кажыла Союзный республикада СССР-ден жайым чыгар тап коруланып артып жат.

18 статья. Союзный республикалардын территориязы ордон жөп жогынан кубулар учуры жок.

19 статья. СССР-дин закондоры бастырасоюзный республикалардын территорияларында түней ийде күчтү болуп жат.

20 статья. Союзный республиканын законы ла бастырасоюзный законнын ортозында башказы бар болзо, бу тужында бастырасоюзный закон аайынча болуп жат.

21 статья. СССР-дин граждандарына бир болгон гражданство тургузылып жат.

Союзный республиканын кажыла гражданини СССР-дин гражданини болуп жат.

22 статья. Российский Советский Федеративный Социалистический Республика мындый крайлардан туруп жат: Алтайский, Краснодарский Красноярский, Орджоникидзевский, Приморский, Хабаровский; областьтардан: Архангельский, Вологодский, Воронежский, Горьковский, Ивановский, Иркутский, Калининский, Кировский, Куйбышевский, Курский, Ленинградский, Молотовский, Московский Мурманский, Новосибирский, Омский, Орловский, Пензенский, Ростовский, Рязанский, Саратовский, Свердловский, Смоленский, Сталинградский, Тамбовский, Тульский, Челябинский, Читинский, Чкаловский, Ярославский; автономный советский социалистический республикалардан: Татарский, Башкирский, Дагестанский,

Бурят-Монгольский, Кабардино-Балкарский, Калмыцкий, Коми, Крымский, Марийский, Мордовский, Немцев Поволжья, Северо-Осетинский, Удмуртский, Чечено-Ингушский, Чувашский, Якутский; автономный областтардан: Адыгейский, Еврейский, Карачевский, Ойротский, Хакаский, Черкесский.

23 статья. Украинский Советский Социалистический Республика мындый областтардан туруп јат: Винницкий, Волынский, Ворошиловградский, Днепропетровский, Дрогобычский, Житомирский, Запорожский, Измаильский, Каменец-Подольский, Киевский, Кировоградский, Львовский, Николаевский, Одесский, Полтавский, Ровенский, Сталинский, Станиславский, Сумский, Тернопольский, Харьковский, Черниговский ла Черновицкий.

24 статья. Азербайджанский Советский Социалистический Республикага кирип тургандары: Нахичиванский Автономный Советский Социалистический Республика ла Нагорно-Карабахский автономный область.

25 статья. Грузинский Советский Социалистический Республикага кирип тургандары: Абхазский АССР, Аджарский АССР, Юго-Осетинский автономный область.

26 статья. Узбекский Советский Социалистический Республика мындый областтардан туруп јат: Бухарский, Самаркандский, Ташкентский, Ферганский. Хорезмский ле Кара-Калпакский Автономный Советский Социалистический Республика.

27 статья. Таджикский Советский Социалистический Республика мындый областтардан туруп јат: Гармский, Кулябский, Ленинабадский, Сталинабадский ле Горно-Бадахшанский автономный область.

28 статья. Казахский Советский Социалистический Республика мындый областтардан туруп јат: Акмолинский, Актюбинский, Алма-Атинский, Восточно-Казахстанский, Гурьевский, Жамбулский, Започно-Казахстанский, Карагандинский, Кзыл-Ординский, Кустанайский, Павлодарский, Северо-Казахстанский, Семипалатинский, Южно-Казахстанский.

29 статья. Белорусский Советский Социалистический Республика мындый областтардан туруп јат: Барановичский, Белостокский, Брестский, Вилейский, Витебский, Гомельский, Минский, Могилевской, Пинский ле Палесский.

29-а статья. Туркменский Советский Социалистический

Республика мындый областьтардан туруп јат: Ашхабадский, Красноводский, Марыйский, Ташаузкий ле Чарджоуский.

29-б статья. Киргизский Советский Социалистический Республика мындый областьтардан туруп јат: Джалал-Абадский, Иссык-Кульский, Ошский, Тянь-Шаньский ле Фрунзенский.

III БАЖАЛЫК

СОВЕТСКИЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДЫН' СОЮЗЫНЫН' ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЈАН'НЫН' ЭН' БИЙИК ОРГАНДАРЫ

30 статья. СССР-де Государственный јаннын' эн бийик органы СССР-дин Верховный Совети болуп јат.

31 статья. Советский Социалистический Республикалардын Союзына берилген бастыра таптарды Конституциянын 14-чи статьязы аайынча СССР-дин Верховный Совети бұдүрип јат, ненин' учун дегежин, ол таптар Конституция аайынча СССР-дин Верховный Советине подотчётный болгон СССР-дин органдарына: СССР-дин Верховный Советинин Президиумына, СССР-дин Албаты Комиссарларынын Советине ле СССР-дин Албаты Комиссариаттарына берилбеген керегинде бұдүрип јат.

32 статья. СССР-де законы јаныс ла СССР-дин Верховный Совети бұдүрип чыгарып јат.

33 статья. СССР-дин Верховный Совети эки палатадан туруп јат: Союзтын Советинен ле Национальносттордын Советинен.

34 статья. Союзтын Совети СССР-дин граждандарыла избирательный округтарда мындый нормала тудулуп јат: 300 мун тоолу јурт албатыдан бир депутат тудуп јат.

35 статья. Национальносттор Совети СССР-дин граждандарыла союзный ла автономный республикаларда, автономный областьтарда ла национальный округтарда мындый нормала тудулып јат: кажыла союзный республикадан 25 депутаттан, кажыла автономный республикалардан 11 депутаттан, кажыла автономный областтан 5 депутаттан ла кажыла национальный округтан бир депутаттан.

36 статья. СССР-дин Верховный Совети төрт жылга турар өйлү болуп тудулып јат.

37 статья. СССР-дин Верховный Советинин эки палаталары: Союзтын Советинин ле национальносттордын Советинин таптары түней.

38 статья. Союзтын Советине ле национальносттордын Советине закон береечи эрчим түней кемиле берилип јат.

39 статья. Закон, качан сны СССР-дин палаталарынын экилези көп сабазыла јарадып алган тужында, јөптөлгөн деп бодолып јат.

40 статья. СССР-дин Верховный Советиле јөптөлгөн закон, СССР-дин Верховный Советинин Президиумынын председатели ле качызынын колдоры салылып, союзный республикалардын тилдерине јарлалып јат.

41 статья. Союзтын Советинин ле Национальносттор Советинин сессиялары бир түней башталып, бир түней божоп јат.

42 статья. Союзтын Совети Союзтын Советинин председателин ле онын эки заместительдерин тудуп јат.

43 статья. Национальносттордын Совети Национальносттордын Советинин председателин ле онын эки заместителидерин тудуп јат.

44 статья. Союзтын Советинин ле Национальносттордын Советинин председатели бөйлөрынын палаталарынын заседаниелерин башкарып, олардын ич јанындагы керектерин билип јадылар.

45 статья. СССР-дин Верховный Советинин эки палаталары биригип өткүргөн заседаниезин Союзтын Советинин ле Национальносттордын Советинин председатели селижип өткүрип јадылар.

46 статья. СССР-дин Верховный Советинин сессиязын СССР-дин Верховный Советинин Президиумы бир јылда эки катап өткүрип јат.

Өйинен озо өткүрер сессиялар СССР-дин Верховный Советинин Президиумы керектегени аайынча эмезе союзный республикалардын бирүзинин некегени аайынча өткүрүлип јат.

47 статья. Союзтын Советинин ле Национальносттордын Советинин ортозында јөлкө киришпей турган сурак эки јанынан түней тапла төзөлгөн јөпкө кириштирер комиссиянын шүүлтезине берилип турат. Јөпкө кириштирер комиссия бу керекти бүдүрип болбогожын эмезе онын бү-

дүргөн керегин палаталардын бирүзи жаратпай тургажын, бу сурак палаталарда база катап көрүлүп жат. Катап көрөр ту- жунда эки палата жөпкө кирижип бир түнөй шүүлте чыга- рып болбогон тужунда, СССР-дин Верховный Совединин Президиумы СССР-дин Верховный Соведин жайладып, жаны- дан выборлор өткүрерин тургузып жат.

48 статья. СССР-дин Верховный Соведин палаталардын экилезинин бириккен заседаниенде СССР-дин Верховный Совединин Президиумын мындай составту тудат: СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын председателин, онын оналты заместительдерин, Президиумнын Качызын ла Пре- зидиумнын 24 тоолу члендерин.

СССР-дин Верховный Совединин Президиумы бойынын бастыра бүдүрер ижинде СССР-дин Верховный Соведине жарулу.

49 статья. СССР-дин Верховный Совединин Прези- диумы:

а) СССР-дин Верховный Совединин сессиязын жууп жат;
б) СССР-де тузаланып турган закондорды илезине жар- тап, указтар чыгарып турат;

в) СССР-дин Конституциязынын 47-чи статьязы аайынча СССР-дин Верховный Соведин жайладып, жаныдан выборлор тургузып жат;

г) бойынын шүүлтезиле эмезе союзный республикалар- дын бирүзинин некектезиле бастыра албатынын шүүлтезин сурап жууп турат (референдум);

д) СССР-дин Албаты Комиссарларынын Совединин ле союзный республикалардын Албаты Комиссарларынын Со- вединин законго келишпес жанынан чыгарылган жөптөри ле жакаруларын жайладып турат;

е) сессиялар ортозында өйлөрдө, СССР-дин Верховный Соведин СССР-дин Албаты Комиссарларынын Совединин председателинин жетиргени аайынча СССР-дин кезик Алба- ты Комиссарларын ижинен чыгарып база жаныдан тудуп алганын СССР-дин Верховный Соведине жөптөдөргө жетирип турат;

ж) ордендер ле награда берип, СССР-дин мактулу атта- рын берип жат;

з) кайрал береринин табын чындаптып турат;

и) СССР-дин коруланар күчинин эн бийик командова- ниезин жаныдан тудуп база солуп турат;

к) СССР-дин Верховный Совединин сессияларынын ортодогы өйлөрдө, СССР-ге жуу табаруу болгожун эмезе бойы-бойына болужып, агрессиядан коруланары керегинде телекей үстинде керектер бүдүрерине эткен договор аайынча алынган молжуларды кыйыш жоктон бүдүргедий тужында жуу айалгазын жарлап турат;

л) текши ле кезиктей мобилизация жарлап жат;

м) телекей үстиндеги керектер бүдүрери аайынча эткен договорлорды жөптөп турат;

н) СССР-дин өскө ороондордогы полномоченый представительдерин тудуп база оморды ойто алдырып турат;

о) өскө государстволордын дипломатический представительдерин ондо аккредитовать эткен бүдүмчилейтен ле ойто алдыртып алатан грамотаны жуудып алып турат;

п) СССР-дин коруланарынын жылбүзин тыныдар керегинде эмезе жоннын аайлу-башту болорын ла государствонун жеткири жок болорын корулаар керегинде кезектей жерлерде эмезе бастыра СССР-де жуу айалгазын жарлап жат.

50 статья. Союзтын Соведи ле Национальностьтордын Соведи мандатный комиссиялар тудуп жат, ол комиссиялар кажыла палатанын депутаттарынын полномочиязын шиндеп көрүп турат.

Мандатный комиссиялардын жетиргендериле палаталар кезик депутаттардын полномочияларын жарадып жуудып, эмезе выборлор кассировать эдип жат.

51 статья. СССР-дин Верховный Соведи, качан ол кыйыш жоктон керектүзин шүүп алган тужында, кандыйла сурактар аайынча следственный ла ревизионный комиссиялар тудуп жат.

Бастыра учреждениелер ле карулу улустар бу комиссиялардын некелтелерин кыйыш жоктон бүдүрүп, оморго кыйыш жоктон керектү материалдарды ла документтерди жетирип берип турар учурлу.

52 статья. СССР-дин Верховный Совединин жөби жокко, же качан СССР-дин Верховный Совединин сессиязы жок болгон өйи тужында,—СССР-дин Верховный Совединин Президиумынын жөби жокко СССР-дин Верховный Совединин депутады жаргы керегинде тартырып эмезе арестовать эттирер учуры жок.

53 статья. СССР-дин Верховный Соведине берилген полномочиенин өйи божогон болгожун эмезе оны өйинен

озо божодып салган тужында СССР-дин Верховный Советинин Президиумы бойынын полномочийин, СССР-дин жаңы тудулган Верховный Совети СССР-дин Верховный Советинин Президиумын жаңыдан тудуп аларына јетире корулап јат.

54 статья. СССР-дин Верховный Советине берилген полномочиенин өйи божогон болгожын эмесе оны өйинен озо божодып салган тужында, СССР-дин Верховный Советинин Президиумы СССР-дин Верховный Советине полномочиенин өйи өткөнинен эмесе оны божоткон өйдөн ала эки айдан өткүрбей жаңыдан выборлор өткүрерин тургузып јат.

55 статья. Выборлор өткөн согында СССР-дин Верховный Советинин азийгы состав Президиумы бир айдан артыгында сондобой СССР-дин жаңыдан тудулган Верховный Советин јууп јат.

56 статья. СССР-дин Верховный Совети эки палатанын бириккен заседаниенде СССР-дин Башкарузын—СССР-дин Албаты Комиссарларынын Советин төзөп турат.

IV БАЖАЛЫК

СОЮЗНЫЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДЫН ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЖАН'НЫН ЭН БИЙИК ОРГАНДАРЫ

57 статья. Союзный Республиканын государственный жаннын эн бийик органы Союзный республиканын Верховный Совети болуп јат.

58 статья. Союзный республиканын Верховный Совети республиканын граждандарыла төрт јылга тудулып турат.

Представительствонин нормалары союзный республикалардын Конституцияларыла тургузылып јат.

59 статья. Союзный республиканын Верховный Совети республиканын закон бүдүречи эн жаныс органы болот.

60 статья. Союзный республиканын Верховный Совети:
а) Республиканын Конституциясын јуудып алып, СССР-дин Конституциясынын 16-чы статьясы аайынча ого өскөртүлөр элип турат;

б) составында автономный республикалар кирген Конституцияларды јөптөп, олардын территорияларынын границаларын тургузып јат;

в) республиканын албаты хосйствозынын планын ла бюджетин јөптөп турат;

г) Союзный республиканын јаргы органдары јаргылап салган граждандарга кайрал береринин база амнистия чыгарар тапты тузаланып јат;

61 статья. Союзный республиканын Верховный Соведин Президиумын мындый составында тудуп јат: Союзный республиканын Верховный Соведин Президиумынын председателин, онын заместительдерин, Президиумын качызын ла Союзный республиканын Верховный Соведин Президиумынын члендерин.

Союзный Республиканын Верховный Соведин Президиумынын полномочиязы Союзный республиканын Конституциязыла тургузылып јат,

62 статья. Союзный республиканын Верховный Соведин заседаниелер өткүрерине бойынын председателин ле онын заместительдерин тудуп јат.

63 статья. Союзный республиканын Верховный Соведин Союзный республиканын Башкарузын—Союзный республиканын Албаты Комиссарларынын Соведин төзөп јат.

У БАЖАЛЫК

СОВЕТСКИЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДЫН' СЮЗЫНЫН' ГОСУДАРСТВЕННЫЙ БАШКАРУНЫН' ОРГАНДАРЫ

64 статья. Советский Социалистический Республикалар Сюзынын государственный јаннын керек бүдүрер ле јакару берер эн бийик органы СССР-дин Албаты Комиссарларынын Соведин болуп јат.

65 статья. СССР-дин Албаты Комиссарларынын Соведин СССР-дин Верховный Соведин алдында карулу болуп ого отчёдын берер учурлу, је Верховный Советтин сессияларынын ортодогы өйлөрдө СССР-дин Верховный Соведин Президиумынын алдында карулу болуп, ого отчёдын берер учурлу.

66 статья. СССР-дин Албаты Комиссарларынын Соведин јөптөрдн ле јакаруларды чыгарып, өткүрүлип турган законнын төс аайынча оморды канайда бүдүрип тургандарын шиндеп көрүп јат.

67 статья. СССР-дин Албаты Комиссарларынын Соведин јөптөрин ле јакаруларын СССР-дин бастыра территорияларында кыйыш јоктон бүдүрер учурлу.

68 статья. СССР-дин Албаты Комиссарларынын Соведин:

а) СССР-дин бастырасоюзный ла союзно-республиканский Албаты Комиссарларынын ижин ле база онон өскө ого карулу болгон хозяйственный ла культурный учреждение-лердин ижин бириктирип, жарандыра башкарып жат;

б) албаты хозяйствозынын планын, государственный бюджетти бүдүрерин ле кредит—акча-жөөжө керегин тыныдары аайынча иштер өткүрип жат;

в) жоннын аайлу-башту болорын жеткилдееринин, государственный жилбүзин корырынын ла граждандардын табын корыры керегинде иштер өткүрип турат;

г) өскө государстволорло керек бүдүреринде текши башкараын жеткилдеп жат;

д) действительный черү службазына барарына жажы келишип турган граждандардын тоозын жылдын сайын анылап, орооннын жуу жепселдер эдер строитељствозын бастыра башкарып жат;

е) кыйыш жоктон керектү болгон тужында, хозяйственный, культурный ла коруланар керектин строитељстволоры аайынча СССР-дин Албаты Комиссарларынын Совединде анылу комитеттер ле Главный Управлениелер тѳзѳп турат.

69 статья. СССР-дин Албаты Комиссарларынын Соведин СССР-дин колсалаа башкарууна берилген управлениенин ле хозяйствозын бѳлүктери аайынча, Союзный республикалардын Албаты Комиссарларынын Советтеринин тургускан жѳптѳрин ле жакаруларын токтодып, СССР-дин Албаты Комиссарларынын приказтарын ла инструкцияларын токтодып салар табы бар.

70 статья. СССР-дин Албаты Комиссарларынын Соведин СССР-дин Верховный Соведине мындый составту тѳзѳлип жат:

СССР-дин Албаты Комиссарларынын Совединин председатели;

СССР-дин Албаты Комиссарларынын Совединин председателинин заместительдери;

СССР-дин Государственный плановый комиссиянын председатели;

Советский контрольдын комиссиязынын председатели;

СССР-дин Албаты Комиссарлары;

Искусство керектерин башкарап комитеттин председатели;

Эн бийик школдор керектерин башкараар комитеттин председатели;

Государственный банк Правлениезинин председатели.

71 статья. СССР-дин башкарууна эмезе СССР-дин Албаты Комиссарына омордын кажызына да болзо, СССР-дин Верховный Советинин депутаданан сурак келгежин, омор бу сурактын карузын кажы палатага келижип турганы аайынча уч куннен откурбей оосло айдып эмезе бичик ажыра кыйыш жоктон берер учурлу.

72 статья. СССР-дин колсалаа башкарууна кирип турган государство башкарылар болуктерди СССР-дин Албаты Комиссарлары башкарып жат.

73 статья. СССР-дин Албаты Комиссарлары омордын колсалаа башкарууна кирип турган кирезинче Албаты Комиссариаттарга откурилип турган кыйыш жоктон будер законнын тос аайынча, приказтар ла инструкциялар чыгарып база онойып ок СССР-дин Албаты Комиссарларынын тургускан жопторин ле жарууларын чыгарып, оморды канайда будурип турганын шиндеп коруп турат.

74 статья. СССР-дин Албаты Комиссариаттары бастырасоюзный эмезе союзно-республиканский болуп жат.

75 статья. Бастырасоюзный Албаты Комиссариаттар оморго анылап берген СССР-дин бастыра территориясында государство башкарылар бир болукти кондуре бойы эмезе омордын бу керекке тургускан органдары ажыра башкарып жат.

76 статья. Союзно-республиканский Албаты Комиссариаттары оморго берилген государство башкарылар болукти башкарып жадылар, база тургузылган ээжи аайынча союзный республикалардын жаныс атту Албаты Комиссариаттары ажыра, СССР-дин Верховный Советинин Президиумы жоптогон, спискада бичиген аайынча анылап ойлөгон тоолу предприятияларды кондире башкарып жадылар.

77 статья. Бастырасоюзный Албаты Комиссариаттарына кирип турган Албаты Комиссариаттары:

Коруланарынын;

Оскондордо керектер башкарынын;

Тыш жанындагы садунын;

Жол керегинин;

Связь керегинин;

Талай флотынын;

Суу флodyнын;
Көмүр промышленностьтын;
Нефтяной промышленностьтын,
Электростанциялардын;
Электропромышленностьтын;
Кара металлургиянын;
Өндү металлургиянын;
Химический промышленностьтын;
Авиационный промышленностьтын;
Судостроительный промышленностьтын
Ок-тарынын;
Мылтык-жепселдин;
Уур машина жазалынын;
Орто машина жазалынын;
Текши машина жазалынын;
Военно-Морской флоттын;
Заготовкaлардын;
Строительствонун;
Целлюлозный ла чаазыннын промышленностинин.

78 статья. Союзно-республиканский Албаты Комиссариаттарына кирип турган Албаты Комиссариаттары:

Аш-курсак промышленностьтын;
Балык промышленностьтын;
Сүт ле эт промышленностьтын;
Легил промышленностьтын;
Текстильный промышленностьтын;
Агаш промышленностьтын;
Лер керегинин;
Аш салар ла мал азыраар совхозтордын;
Финанстын;
Садунын;
Ич жанынын керектерин башкарарынын;
Государствоны жеткири жок эдеринин;
Юстициянын;
Су-кадык керегинин;
Строительный материалдар белетеер промышленность-
тын;
Государственный шинжүүнин.

СОЮЗНЫЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДЫН' ГОСУДАРСТВЕННЫЙ БАШКАРУЗЫНЫН' ОРГАНДАРЫ

79 статья. Союзный республиканын' государственный јаннын' исполнительный ла јакару чыгарар эн бийик органы Союзный Республиканын' Албаты Комиссарларынын' Соведин' болуп јат.

80 статья. Союзный республиканын' Албаты Комиссарларынын' Соведин' Союзный республиканын' Верховный Совединин' алдында карулу болуп база ого отчёдын берип турар учурлу, је Союзный республиканын' Верховный Совединин' сессияларынын' ортодогы өйлөрдө—Союзный республиканын' Верховный Совединин' Президиумынын' алдында карулу болуп, ого отчёдын берер учурлу.

81 статья. Союзный республиканын' Албаты Комиссарларынын' Соведин' СССР-дин' ле Союзный республиканын' өткүрүлип, бүдүп турган закондорынын' тззөлгөзи аайынча база СССР-дин' Албаты Комиссарларынын' јөптөри ле јакарулары аайынча јөптөр лө јакарулар чыгарып, олардын бүдүп турганын' шинжилеп јат.

82 статья. Союзный республиканын' Албаты Комиссарларынын' Соведин' автономный республикалардын' Албаты Комиссарларынын' Советтеринин' тургускан јөптөрин ле јакаруларын токтодып, крайлардын', областтардын' ла автономный областтардын' колкүчиле јаткандардын' депутаттарынын' исполнительный комитеттеринин' Советтеринин' чыгарган јөптөрин ле јакаруларын токтодып салар табы бар болуп јат.

83 статья. Союзный республиканын' Албаты Комиссарларынын' Соведин' Союзный республиканын' Верховный Совет-диге мындый составту тззөлип јат:

Союзный республиканын' Албаты Комиссарларынын' Совединин' председатели;

Председательдин' заместительдери;

Государственный плановый комиссиянын' председатели;

Мындый Албаты Комиссарларынан:

Аш-курсак промышленностьтын';

Балык промышленностьтын';

Эт ле сүт промышленностьтын';

Јенил промышленностьтын';

Текстильный промышленностьтын';

Агаш/промышленностьтын;
Строительный материалдар белетеер промышленностьтын
Јер керегинин;
Аш иштеер ле мал азыраар совхозтордын;
Финанстын;
Садунын;
Ич јаныдагы керек башкарарынын;
Государственный корунын;
Юстициянын;
Су-кадык керегинин;
Государственный шинжүнин;
Ўредүнин;
Јер-бойынын промышленностьтын;
Коммунальный хозяйствонин;
Социальный јанынан јеткилдееринин;
Автомобильный транспорттын;
Искусство керектердин управлениезинин начальниги;
Бастырасоюзный Албаты Комиссариаттарынын уполно-
моченныйлары.

84 статья. Союзный республиканын Албаты Комиссар-
лары Союзный республиканын башкарууна кирип турган
государствонин башкаруунда турган бөлүктөрдү башкарып
јат.

85 статья. Союзный республиканын Албаты Комиссар-
лары СССР-дин ле Союзный республиканын өткүрүлип
турган закондорынын төзөлгөзү аайынча, СССР-дин Алба-
ты Комиссарларынын Сөвединин ле Союзный республика-
нын јөптөри ле јакарулары аайынча, СССР-дин союзно-рес-
публиканский Албаты Комиссариаттарынын приказтары ла
инструкциялары аайынча оордын колсалаазыла кирип тур-
ган Албаты Комиссариаттарына приказтар ла инструкция-
лар чыгарып јат.

86 статья. Союзный республиканын Албаты Комисса-
риаттары союзно-республиканский эмезе республиканский
болуп јат.

87 статья. Союзно-республиканский Албаты Комисса-
риаттары оорго берилген, государство башкарылар бө-
лүктөрдү Союзный республиканын Албаты Комиссарларына
база онойып ок ого түней СССР-дин Союзно-республи-
канский Албаты Комиссариатына башкартып жадылар.

88 статья. Республиканский Албаты Комиссариаттар

Союзный республиканын Албаты Комиссарларынын Соедине кӧндӱре камаалу болуп, олардын башкарууна берилген государство башкарылар бӧлӱктерди башкарып жадылар.

VII БАЖАЛЫК

АВТОНОМНЫЙ СОВЕТСКИЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИЙ РЕСПУБЛИКАЛАРДЫН ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЯН'НЫН ЭН БИЙИК ОРГАНДАРЫ

89 статья. Автономный республиканын государственный яннын эн бийик органы АССР-дин Верховный Совети болуп јат.

90 статья. Автономный республиканын Верховный Совети, республиканын граждандарыла Автономный республиканын Конституциязынын анылап тургускан представительство нормазыла, тӧрт јылга тудулып јат.

91 статья. Автономный республиканын Верховный Совети АССР-дин закон бӱдӱреечи сок јаныс органы болуп јат.

92 статья. Кажыла Автономный республика, Автономный республиканын анылузына келиштире кӧрӱлген, Союзный республиканын Конституциязына јеткилинче келиштире јазалган бойынын Конституциялу болуп јат.

93 статья. Автономный республиканын Верховный Совети Автономный республиканын Верховный Советинин Президиумын тудуп, бойынын Конституциязы аайынча Автономный республиканын Албаты Комиссарларынын Советин тӧзӧп јат.

VIII БАЖАЛЫК

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЯН'НЫН ЈЕРЛӱ ЈЕРИНДЕГИ ОРГАНДАРЫ

94 статья. Крайларда, областтарда, автономный областтарда, округтарда, райондордо, городтордо, јурттарда (станицаларда, деревнелерде, хуторлордо, кишлактарда, аулдарда) государственный јаннын органдары колкӱчиле јаткандардын депутаттарынын Советтери болуп јат.

95 статья. Крайлардын, областтардын, автономный областтардын, округтардын, райондордын, городтордын, јурт јерлердин (станицалардын, деревнелердин, хуторлордын,

кишлактардын, аулдардын) колкүчиле жаткандардын депутаттарынын Советтери ол крайларда, областьтарда, автономный областьтарда, округтарда, райондордо, городтордо, журт жерлерде жаткан колкүчиле жаткандарла эки жылга тудулып жадылар.

96 статья. Колкүчиле жаткандардын депутаттарынын Советтерине тудулар депутаттар тоозы союзный республикалардын Конституцияларыла тургузылып жат.

97 статья. Колкүчиле жаткандардын депутаттарынын Советтери оордон камаалу болуп башкарынып турган органдардын ижин башкарып, государственнй ээжинин корузын жеткилдеп, граждандардын закондорынын ла таптарынын корузын шиндеп көрүп, жер-бойындагы хозяйственнй ла культурный строителъствоны башкарып, жер-бойынын бюджетин тургузып жат.

98 статья. Колкүчиле жаткандардын депутаттарынын Советтери СССР-дин ле Союзный республиканын закондорыла оорго берилген таптарынын кеминче жөптөр чыгарып, жакарулар берип жадылар.

99 статья. Крайлардын, областьтардын, автономный областьтардын, округтардын, райондордын, городтордын ла журт жерлердин колкүчиле жаткандардын депутаттарынын Советтеринин керек башкаар ла жакару берер органдары оор бойлоры тудуп алган онын составында: председатель, онын заместителъдери, качызы ла члендери болуп турган керек башкаар комитеттер болуп жат.

100 статья. Жаан эмес журттарда колкүчиле жаткандардын депутаттарынын журт Советтеринин керек бөдүрер ле жакару берер органы союзный республикалардын Конституциялары аайынча оор бойлоры тудуп алган председатель, онын заместителъи ле качызы болуп жат.

101 статья. Колкүчиле жаткандардын депутаттарынын Советтеринин керек бөдүрер органдары оорды туткан колкүчиле жаткандардын Соведине база онойып ок колкүчиле жаткандардын депутаттарынын бийиктеги турган Советтин керек бөдүрер органына отчетторын беретен болуп жат.

IX БАЖАЛЫК

СУД ЛА ПРОКУРАТУРА

102 статья. СССР-де чындык жаргы эдерин СССР-дин Верховный Суды, союзный республикалардын Верховный

судтары, крайлардын ла областьтардын судтары, автономный республикалардын ла автономный областьтардын судтары, округтардын судтары, СССР-дин Верховный Советинин јöби аайынча тöзöлгөн СССР-дин башка анылу судтары, албатынын судтары бүдүрип јат.

103 статья. Бастыра судтарда керектерди көрөр тушта, закондо анылу айдылган учуралдан башка керектерде народный заседательдер кожо отуружып, јаргыны бүдүрип јадылар.

104 статья. СССР-дин Верховный суды—јаргы эдер эн бийик органы болуп јат. СССР-дин ле Союзный республикалардын бастыра јаргы эдер органдарынын јаргы эдер иштерин шиндеп көрөри СССР-дин Верховный судына салынып јат.

105 статья. СССР-дин Верховный суды ла СССР-дин анылу судтары СССР-дин Верховный Советиле беш жылга тудулып јат.

106 статья. Союзный республикалардын Верховный судтары Союзный республикалардын Верховный Советтериле беш жылга тудулып јат.

107 статья. Автономный республикалардын Верховный судтары автономный республикалардын Верховный Советтериле беш жылга тудулып јат.

108 статья. Крайлардын ла областьтардын судтары, автономный областьтардын судтары, округтардын судтары, крайлардын, областьтардын эмезе округтардын колкүчиле јаткандарынын депутаттарынын Советтериле эмезе автономный областьтардын колкүчиле јаткандарынын депутаттарынын Советтериле беш жылга тудулып јат.

109 статья. Албатынын судтары районнын граждандарыла текшилей, чике ле түней избирательный таптын тös ээжизи аайынча јажытту үн берериле үч жылга тудулып јат.

110 статья. Јаргы эдери Союзный эмезе автономный республиканын эмезе автономный областын тилиле өткүрилип, ондый тилди билбес улуска материалды тилмеш ажыра јеткилинче таныштырып јартап берип, база онойып ок јаргы алдында бойынын төрөл тилиле куучындаар тап берилип јат.

111 статья. СССР-дин бастыра судтарында керектерди шиндеп көрөтöни јажыт јогынан јайым өткүрүлип јат, ненин учун дегежин, закондо онойдо көрүлгени аайынча, бу-

рулаткан кижиге ол бойынын актанар аргазын табар тап жеткилделип јат.

112 статья. Судьялар кемненде камаазы јок болуп, јаныс ла закон аайынча көрүп јадылар.

113 статья. Бастыра Албаты Комиссариаттары ла олог-го башкартып турган учреждениелер база олог-го түнөй карулу иште турган улус, база онойып ок СССР-дын граждандары закондорды чындык бүдүрип тургандарын көрөр эн бийик шинжү эдери СССР-дин Прокуратуразына салынып јат.

114 статья. СССР-дин Прокуроры СССР-дин Вёрховный Соведеле јети јылга тудулып јат.

115 статья. Республикалардын, крайлардын, областтардын прокурорлары база онойып ок автономный республикалардын ла автономный областтардын прокурорлары СССР-дин Прокурорыла беш јылга тургузулып јат.

116 статья. Округтардын, райондордын ла городтордын прокурорлары союзный республикалардын прокурорларыла беш јылга тургузулып, СССР-дин Прокурорыла јөптөлип јат.

117 статья. Прокуратура органдары бойларынын бүдүрер функцияларын јериндеги кандыйла органдардан камаазы јогынан бүдүрип, јаныс ла СССР дин Прокурорына баш билдиртип јат.

Х БАЖАЛЫК

ГРАЖДАНДАРДЫН ТӨС ТАПТАРЫ ЛА ОБЯЗАННОСТЬТОРЫ

118 статья. СССР-дин граждандары иштү болор тапту, өскө сөслө айтса качанда иш алып иштеген учун јалды канча кирези иш эткенинен көрө, иштин бүткен качествозынан көрө алар табы бар.

Иштү болор таптын берилген аргазы албаты хозяйствозы социалистический болуп бүткен шылтуунда, Совет јонынын күчтери кыйалта јок үзүп турган шылтуунда, хозяйственный кризис кызалан болорын јоголтып алган шылтуунда ла иш јок болорын јок эткен шылтуунда жеткилделип јат.

119 статья. СССР-дин граждандары амыраар табы бар.

Амыраар таптын берилген аргазы ишмекчилердин көп сабазына иштеер күнин 7 часка јетире кыскарткан шылтуунда, ишмекчилерге ле служащийлерге јыл сайын отпуск бе-

рип, ол отпуск тушта алар жалын төлөп турар эди тургускан шылтуунда, колкүчиле жаткандарга амыраарга тоозы көп санаторияларды, амыраар тураларды, клубтарды жеткил берип салган шылтуунда жеткилделип жат.

120 статья. СССР-дин граждандары карыган соондо, онойдо ок, соруган тушта ла иштенгендий күчин жылыткан тушта материальный болушты алар табы бар.

Бу таптын берилген аргазы ишмекчилер ле служащийлерди государственный чодыла социальный жанынан страховат эдерин элбеде тургускан шылтуунда, колкүчиле жаткандарды төлү жогынан эмдеп, болуш берип турган шылтуунда, колкүчиле жаткандар тоозы көп курортторды тузаланып турган шылтуунда жеткилделип жат.

121 статья. СССР-дин граждандары үренер табы бар.

Бу таптын берилген аргазы баштамы үредүге бастыра балдар кыйалта жок текшилей үренерин тургускан шылтуунда, үредүни жаан үредүге жетире төлү жоктон үренер эткен шылтуунда, жаан үредүлү школдо үренип тургандардын көп сабазына государственный стипендия болуш берип турган шылтуунда, школдордо бойынын төрөл тилиле үреди турган шылтуунда, заводтордо, совхозтордо, машино-тракторный станцияларда ла колхозтордо колкүчиле жаткандарды производственного, техникага ла аграном үредүзине төлү жок үредерин тургускан шылтуунда жеткилделип жат.

122 статья. СССР-де үй кижиге эр кижиге хозяйствонун, государственный, культуранын ла жоннын политический жадыжында кандыйда жанынан текши түней тапту болуп жат.

Үй кижиге берилген бу таптарды бүдүрер аргазы үй кижиге эр кижиге түней иштү болор тапты, бүдүрген ижи учун жал аларын, амыраарын, социальный жанынан страховат эдеринде ле үренер таптарын түней берилер эди тургусканы, эненин ле баланын жылбулерин государство коорып турганы, бойында барлу үй кижиге отпуск берип, ол отпуск тушта жалын төлөөрин токтотпос эди тургусканы, бала табар тураларды, балдардын ясляларын ла садтарын көптөткөни жеткилдеп жат.

123 статья. СССР-дин граждандары олардын кандый да укту, кандый да расанын болгонынан камаазы жогынан, хозяйствонун, государственный ла жоннын политический жа-

дыжынын кандый да јанынан ончозы тўней тапту болгоны бузулбас кату закон болуп јат.

Граждандардын расазынан ла угынан камааландыра көрө, олордын таптарын канайда да болзо, чике ол эмезе кыйазынан өйлөп астада ол эмезе, ойто кайра, олорго чике, ол эмезе кыйазынан өйи јок бийиктеде тургузары ого тўней кандый бир расаны ла бир укту албатыны өрө тургузып, ол эмезе јаман көрүп, керекке бодобой туратаны жүзүн-јүүр каршулу кылыкка тўней бодолып, законло кату бурулалып јат.

124 статья. Граждандарга кандый религияга јандайтанына јайым күүн болзын деп, СССР-де церквени госуударстводон айрып, школаны церкведен айрып салган. Кандый религияны јандайтаны керегинде ле религияга удура пропаганда эдери керегинде бастыра граждандарга јайым берилип јат.

125 статья. Граждандардын амадаганы аайынча ла социалистический јанды тыгыдар керегинде СССР-дин граждандарына качанда болзо законло ижемчилү берилип турганы:

- а) сөстин јайымы,
- б) печатьтын јайымы,
- в) јуундардын ла митингтердин јайымы,
- г) оромдогы шествие ле демонстрациялардын јайымы.

Граждандарга бу таптардын берилип турган аргазы колкүчиле јаткандарга ла олордын организацияларына типографияларды, белетеген чаазынды, јоннын тураларын, оромдорды, связьтын средстволорын ла бу таптарды бүдүрерге керектү өскө дө материальный айалгаларды берип турган шылтуунда јеткилделип јат.

126 статья. Колкүчиле јаткандардын јилбүлери аайынча ла элбек албатынын организационный јанынан ишти бойлоры баштап иштенерин ле политический јанынан активный болорын тыгыдар керегинде, СССР-дин граждандарына јоннын организацияларына биригетен таптар берилип јат: профессиональный союзтарга, кооператив организацияларга, јаш өскүрүмнин организацияларына, спорттын ла јуртты корыыр организацияларга, культурный, технический ле үредүнин обществоволорына, ишмекчи класстын рядынан ла колкүчиле јаткандардын өскө слойынан чыккан, анчадала эркиндү ле билгир озочыл граждандары дезе колкүчиле јаткан-

дардын, олардын социалистический стройды тыгыдып ла жарандылары учун тартыжунда озочыл отряд болуп турган, жоннын да болзын база онойып ок госуударствонын да болзын колкучиле жаткандардын бастыра организацияларын башкарар тозогози болуп турган, Бастырасоюзтын коммунистический (большевиктер) партиясына биригип жадылар.

127 статья. СССР-дин граждандарына бир де кижиге тийдиртпес тап берилип жат. Кем де кжи судтын жоби жокко ол эмезе прокурордын жоби жокко арестовать эттирер учуры жок.

128 статья. Граждандардын айыл-журтына кем де тийбес табын, бичиктешип турган бичиктеринин жажыдын закон коорып жат.

129 статья. Колкучиле жаткандардын жилбузи учун турушкан керегинде, ол эмезе научный иш учун, ол эмезе национальный албатыларды кысталаннан айрыыр керегинде тартышканы учун буруладып турган оско ороондордын граждандарына СССР-дин ичинде журттайтан тап берилип жат.

130 статья. СССР-дин кажыла гражданини Советский Социалистический Республика Союзынын Конституциясын буспай будурип, закондорды будурип, трудтын дисциплиназын чек тудуп, жон алдындагы бойынын обязанностьторын ак сагыжыла будурип, социалистический жон жадыжынын ээжизин буспай тудар учурлу.

131 статья. Советский стройдын кемде тийбес байлу тозогози болгон, торол жерибистин байлык ла ийде кучту болорынын тазылы болуп турган ла бастыра колкучиле жаткандардын аргалу ла культурный жадыжынын тазылы болуп турган — жоннын социалистический собственности СССР-дин кажыла гражданини чеберлеп, тыгыдып турар учурлу.

Жоннын социалистический собственностико кара санаган улус албатынын оштулери болуп жат.

132 статья. Бастыра улус черуге турар обязанность закон болуп жат.

Ишмекчи-Крестьяндардын Кызыл Черузинде турар служба СССР-дин граждандарынын мактулу обязанности болуп жат.

133 статья. Торол жерин корыыры СССР-дин кажыла гражданинин жон алдындагы священный долг болуп жат. Торол жерине измена эткени: берген чертти бусканы, ошту-

лерге барып кожылганы, госуларствонун черү јанынан тынып турганына буудак эткени, шпион болгоны эн ле уур кара сагышту буру эткен деп, Законнын эн ле кату јанынан бурулалып јат.

ХІ БАЖАЛЫК

ИЗБИРАТЕЛЬНЫЙ СИСТЕМА

134 статья. Колкүчиле јаткандардын депутаттарынын бастыра Советтерине выборлорды: СССР-дин Верховный Советине, союзный республикалардын Верховный Советине, крайлардын ла областтардын колкүчиле јаткандарынын депутаттарынын Советтерине, автономный республикалардын Верховный Советтерине, автономный областтардын колкүчиле јаткандарынын депутаттарынын Советине, округтардын, райондордын, городтордын ла јурттардын (станциялардын, деревниенин, хутордын, кишлактын, аулдын) колкүчиле јаткандарынын депутаттарынын Советтерине депутаттарды текшилей, түней, чике избирательный тап аайынча, үн берерин јажытту эдип тудуп јадылар.

135 статья. Депутаттарды текшилей выборлор аайынча тудуп јат: СССР-дин сагыжы једикпес база избирательный табын јаргыладып айыртырган улустан башка 18 јашка јеткен бастыра граждандары, кандый да расадан, кандый да укту болгонынан камааны јогынан, кандый да јанду, үредүлү болзын, көчкүн де көчкүн эмес те болзын, јөөжө јанынан јаткан јадыжы, азыйда иштеген ижи кандый да болгонынан камааны јогынан выборго кожо туружар да, Советке тудулар да тапту.

136 статья. Депутаттарды тудар выборлор түней болуп јат: кажыла гражданин јангыс ла үндү болор; бастыра граждандар выборлордо түней тапту болуп кирижи јадылар.

137 статья. Үй улустар эр улустарла түней депутаттарды тудар да, бойлоры депутатка тудулар да тапту.

138 статья. Кызыл Черүде турган граждандар бастыра граждандарла түней депутаттарды тудар да, бойлоры депутатка тудулар да тапту.

139 статья. Депутаттарды тудатан выборлор чике болуп јат: колкүчиле јаткандардын бастыра Советтерине выборлорды јурт јерлердин ле городтын колкүчиле јаткандар-

дын депудаттарынын Советтеринен ала СССР-дин Верховный Советине јетире бастыра граждандарла кӧндӱре чике выборлор ажыра ӧткӱрӱлип јат.

140 статья. Депутаттарды тудар выборлор тушта ӱн берери јажытту болуп јат.

141 статья. Выборлор тужында кандидаттар избирательный округтар аайынча кӧстӧлип јат.

Кандидаттарды кӧстӧӧр тап јоннын мындый организацияларыла, колкӱчиле јаткандардын мындый обществоларыла јеткилделип јат; коммунистический партийный организацияларла, профессиональный союзтарла, кооперативтерле, јаш ӧскӱрӱмнин организацияларыла, культурный общество.

142 статья. Кажыла депутат бойынын ижинин ле колкӱчиле јаткандардын депутаттарынын Советинин ижинин ӧтчӧдын тудачыларга берип, закондо тургузулганы аайынча, тудачылардын кӧп нургунынын тургускан јӧбиле кажыла депутат Советтен кандый ла ӧйдӧ чыгарылар учуры бар.

ХII БАЖАЛЫК

ГЕРБ, ФЛАГ, СТОЛИЦА

143 статья. Советский Социалистический Республикалардын Союзынын Государственный гербы кӱннин јаркынында ла айландыра аштын мажактарыла јарандырылган јер шарында серп ле маскадан база ондо союзный республикалардын тилдери ле „Бастыра ороондордын пролетарийлери, бирикилелер!“ деп бичиген бичиктӱ болуп јат. Гербтын ӱстинде беш толыкту јылдыс туруп јат.

144 статья. Советский Социалистический Республикалардын Союзынын Государственный флаг мындый: кызыл ӧндӱ бӧс, агажына јуук, онын ӱстӱги толыгында алтын серп ле маска јурап салган, онын ӱстинде алтынла каајылап јарандырып салган беш толыкту кызыл јылдыс. Сынына кӧрӧ јалбагы 1:2.

145 статья. Советский Социалистический Республикалардын Союзынын Столицазы город Москва.

ХIII БАЖАЛЫК

КОНСТИТУЦИЯНЫ ӖСКӖРТӖР ЭЭЖИЗИ

146 статья. СССР-дин Конституциязын СССР-дин Верховный Советинин чыгарган јӧбиле онын палаталарынын кажызынында болзын кӧп нургуны ӱч ӱлӱӱнин эки ӱлӱӱзинен ас эмези ӱн берген јӧп аайынча, ӧскӧртип јат.